

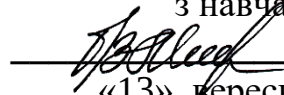
Коломийський індустріально-педагогічний фаховий коледж

Циклова комісія гуманітарних дисциплін

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Заступник директора

з навчальної роботи

 Мороз О.В.

«13» вересня 2024 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

КУЛЬТУРОЛОГІЯ

для студентів освітньо-професійного ступеня «Фаховий молодший бакалавр»

за освітньо-професійною програмою: Трудове навчання та технології

за спеціальністю 014.10 Середня освіта. Трудове навчання та технології

за галуззю знань 01 «Освіта/Педагогіка»

Коломия 2024

Робоча програма навчальної дисципліни «Культурологія»
для студентів освітньо-професійного ступеня «Фаховий молодший бакалавр»
за освітньо-професійною програмою «Трудове навчання та технології»
за спеціальністю 014.10 Середня освіта (Трудове навчання та технології)
за галуззю знань 01 «Освіта/Педагогіка»

Розробник: Соник Л.І. – викладач суспільних дисциплін Коломийського
індустріально-педагогічного фахового коледжу

Робоча програма затверджена
на засіданні циклової комісії
гуманітарних дисциплін

Протокол № 1 від «12» вересня 2024 року

Голова циклової комісії

Янкевич Н.В.

1.Опис навчальної дисципліни

Найменування показників		Характеристика навчальної дисципліни
		Денна форма навчання
		VIII семестр
Загальний обсяг навчальної дисципліни	кредитів ЄКТС	3
	годин	90
Загальна кількість аудиторних годин		34
з т.ч.: - лекції		28
- практичні		
- семінарські		6
- лабораторні		
Самостійна робота, год.		56
Курсова робота/проект		-
Форма підсумкового контролю		Залік

2.Мета та завдання навчальної дисципліни

Робочу програму навчальної дисципліни «Культурологія» складено для студентів освітньо-професійного ступеня «фаховий молодший бакалавр» за освітньо-професійною програмою: Трудове навчання та технології за спеціальністю 014.10 Середня освіта. Трудове навчання та технології за галуззю знань 01 «Освіта/Педагогіка»

Мета вивчення навчальної дисципліни - ознайомити студентів з фундаментальними досягненнями світової і вітчизняної культури, розкрити єдність і різноманітність культур світу, показати значущість культури в життєдіяльності людини й соціальних груп, її роль у творчості та вдосконаленні особистості, гуманізації суспільних відносин. Курс дає можливість студентам долучитись до скарбниці мудрості й досвіду, надбаних людством протягом тисячоліть.

Головними завданнями навчальної дисципліни є:

- вивчення основних питань теорії культури;
- з'ясування найхарактерніших підходів до визначення культури як складового суспільно-історичного явища;
- розгляд найголовніших концепцій культури;
- збагачення емоційно-естетичного досвіду студентів,
- формування культури почуттів,
- пробудження особистісно-позитивного ставлення до мистецьких цінностей;
- опанування художньо-практичними вміннями та навичками;
- виховання культури міжнаціонального спілкування через вивчення художніх традицій народів різних країн.

Семінарські заняття зорієнтовані на самостійну підготовку здобувачами освіти та обговорення в групі навчальних проектів, творчих робіт, рефератів тощо, аналізу теоретичного матеріалу, презентацій.

Зміст самостійної роботи з курсу «Культурології» спрямований на поглиблення теоретичних знань, розвиток самостійного мислення і набування вмінь опрацювання наукової літератури, що сприяє професійному самовизначенню майбутніх майстрів виробничого навчання.

Процес вивчення дисципліни спрямований на формування наступних компетентностей:

ЗК01. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК02. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК03. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК06. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями

ЗК08. Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології

СК6. Здатність до формування мотивації та організації пізнавальної діяльності учнів.

СК10. Здатність до організації процесу навчання, виховання та розвитку здобувачів освіти.

Очікувані результати навчання:

РН1. Здійснювати професійну діяльність державною мовою як усно, так і письмово.

РН2. Застосовувати ефективні моделі міжособистісної комунікації як в професійній діяльності, так і поза її межами.

РН3. Аналізувати можливості професійного розвитку з урахуванням умов педагогічної діяльності та індивідуальних запитів і потреб.

РН5. Забезпечувати досягнення результатів навчання, визначених Державними стандартами освіти та типовими освітніми програмами

РН8. Сприяти формуванню мотивації учнів до навчання.

3. Програма навчальної дисципліни включає такі розділи та теми:

Розділ 1. Теоретичні аспекти культури.

Тема 1. Предмет курсу. Культурологія як наука.

Тема 2. Теорія культури. Рівні, форми та типи культури.

Культура і цивілізація.

Розділ 2. Основні етапи розвитку світової культури.

Тема 3. Культура первісного часу.

Тема 4. Культура Стародавнього Сходу.

Тема 5. Культура античності.

Тема 6. Культура середніх віків.

Тема 7. Культура епохи Відродження.

Тема 8. Європейська культура XIX – XX

Тема 9. Культура Стародавнього Китаю.

Тема 10. Культура Стародавнього Риму.

Розділ 3. Основні етапи розвитку культури України.

Тема 11. Культура Київської Русі.

Тема 12. Українська культура XIV – XVII ст.

Тема 13. Українська культура XVIII – XIX ст.

Тема 14. Українська культура XX – XXI ст.

Розділ 4. Основні тенденції розвитку світової та національної сучасної культур

Тема 15. Національна культура в сучасній Україні. Релігія як форма культури в Україні сьогодні.

Тема 16. Культура як необхідна і достатня умова розв'язання глобальних проблем людства.

Тема 17. Культура особистості

4. Структура навчальної дисципліни

Назви тем	Кількість годин					
	Усього	у тому числі				
		Лекції	Практичні	Семінарські	Лабораторні	Самост. робота
1	2	3	4	5	6	7
Тема 1. Предмет курсу. Культурологія як наука.	4	2	-	-	-	2
Тема 2. Сутність культури. Рівні, форми та типи культури.	4	2	-	-	-	2
Тема 3. Культура первісного часу.	6	2	-	-	-	4
Тема 4. Найдавніші земні цивілізації. Культура стародавнього Сходу.	6	2	-	-	-	4
Тема 5. Культура античності.	8	2	-	-	-	6
Тема 6. Культура середніх віків.	6	2	-	-	-	4
Тема 7. Культура епохи Відродження.	8	2	-	-	-	6
Тема 8. Культура Нового часу.	8	2	-	-	-	6
Тема 9. Основні тенденції розвитку культури ХХ-поч.ХХІ ст.	4	2	-	2	-	-
Тема 10. Витоки української культури	4	2	-	-	-	2
Тема 11. Культура Київської Русі.	8	2	-	-	-	6
Тема 12. Українська культура XIV – XVII ст.	6	2	-	-	-	4
Тема 13. Українська культура XVIII – XIX ст.	6	2	-	-	-	4
Тема 14. Українська культура ХХ – ХХІ ст.	8	2	-	2	-	4
Тема 15. Основні тенденції розвитку світової та національної сучасної культур.	4	-	-	2	-	2
Усього	90	28	-	6	-	56

5.Теми лекційних занять

№	Назва теми	К-ть годин
1	Тема 1. Культурологія як наука і навчальна дисципліна. Предмет курсу.	2
2	Тема 2. Сутність культури. Рівні, форми та типи культури.	2
3	Тема 3. Культура первісного суспільства.	2
4	Тема 4. Культура Стародавнього Сходу. Культура Межиріччя та Стародавнього Єгипту.	2
5	Тема 5. Культура античного світу. Культура Стародавньої Греції.	2
6	Тема 6. Культура західноєвропейського Середньовіччя.	2
7	Тема 7. Культура епохи Відродження.	2
8	Тема 8. Формування культури Нового часу.	2
9	Тема 9. Основні тенденції розвитку культури ХХ-поч.ХХІ ст.	2
10	Тема 10. Витоки української культури. Культура дохристиянської Русі	2
11	Тема 11. Культура Київської Русі	2
12	Тема 12. Українська культура XIV – XVIIст.	2
13	Тема 13. Основні тенденції розвитку сучасної української культури	2
14	Тема 14. Культура особистості. Релігія як форма культури в Україні	2
	Всього	28

6. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	К-сть годин
1.	Тема 1. Теорія культури. Культура і цивілізація	2
2.	Тема 2. Основні етапи історичного розвитку світової культури	2
3.	Тема 3. Основні етапи історичного розвитку культури	2
—	Всього 	6

7. Теми практичних занять

навчальною програмою не передбачено.

8. Теми самостійних занять

№	Назва теми	Кількість
		годин
1	Тема 1. Культурологія як наука і навчальна дисципліна. Предмет курсу.	2
2	Тема 2. Сутність культури. Рівні, форми та типи культури.	2
3	Тема 3. Культура первісного суспільства Неолітична революція та культура раннього землеробства. Первісна писемність.	4
4	Тема 4. Культура Стародавнього Сходу. Індія та Китай.	4
5	Тема 5. Культура античності Культура Стародавнього Риму.	6
6	Тема 6. Культура середніх віків Особливості Візантійської культури.	4
7	Тема 7. Культура епохи Відродження Реформація та її культурно – історичне значення.	6
8	Тема 8. Формування культури Нового часу Основні мистецькі напрямки періоду Нового часу	6
9	Тема 9. Основні тенденції розвитку культури XX-поч. XXI ст.	2
10	Тема 10. Витоки української культури Культура дохристиянської Русі	4
11	Тема 11. Культура Київської Русі Прийняття християнства – новий етап у розвитку культури. Література, літописання, писемність та освіта.	4
12	Тема 12. Українська культура XIV – XVII ст. Становище церкви. Берестейська церковна унія. Розвиток літератури. Полемічна література.	4
13	Тема 13. Українська культура XVIII – XIX ст. Кирило – Мефодіївське братство. “Руська трійця”, громади.	4
14	Тема 14. Українська культура XX – XXI ст.	2
15	Тема 15. Основні тенденції розвитку світової та національної сучасної культур.	2
Усього		56

9. Індивідуальні завдання

Індивідуальні завдання виконуються у формі рефератів.

Тематика рефератів

1. Культура – основа гармонізації суперечностей між людиною і природою.
2. Походження мистецтва та його функції.
3. Архаїчна культура: збиральницький та відтворювальний період.
4. Месопотамія: особливості архітектури.
5. Культура Стародавнього Єгипту.
6. Особливості архітектури та образотворчого мистецтва Стародавнього Єгипту.
7. Егейська або крито-мікенська культура.
8. Культура Стародавньої Греції архаїчного періоду.
9. Культура Стародавньої Греції класичного періоду.
10. Культура Стародавньої Греції періоду еллінізму.
11. Міфологія Стародавньої Греції.
12. Культура епохи Римської республіки.
13. Культура Риму епохи імперії.
14. Особливості архітектури Стародавнього Риму.
15. Культура середньовічної Європи.
16. Західне і східне християнство у середні віки.
17. Основні риси романського стилю.
18. Основні риси готичного стилю.
19. Ісламська культура.
20. Протестантська культура.
21. Європейський Ренесанс.
22. Епоха високого відродження в Італії.
23. Ідеї Просвітництва в літературі й мистецтві.
24. Духовна культура Японії.
25. Сутність бароко.
26. Дати характеристику поняттю «маньєризм».
27. Визначити особливості класицизму.
28. Культура Нового часу.
29. Романтизм як тип культури.
30. Нові ірраціоналістичні течії у мистецтві кінця XIX ст.
31. Європейська культура XX ст.
32. Основні напрями модернізму.
33. Вказати риси постмодернізму.
34. Вказати на новаторство екзистенціалізму.
35. Формування основ інформаційного суспільства.
36. Реідеологізація культури.
37. Маргінальність сучасної культури.
38. Культура постмодернізму.

10. Методи контролю

Тестові завдання, культурологічні диктанти, контрольні роботи, залік.

Перелік залікових питання з «Культурології»

1. Історичний розвиток уявлень про культуру та становлення культурології як науки.
2. Предмет та структура культурології.
3. Поняття і сутність культури.
4. Функції культури.
5. Повсякденна та спеціалізована культура.
6. Народна та елітарна культура.
7. Поняття субкультури. Види субкультур.
8. Субкультура та контркультура.
9. Молодіжна субкультура та її специфічні риси.
10. Поняття етнічної, національної та світової культури.
11. Виникнення поняття «цивілізація» та його історична еволюція.
12. Регіональна типологія культури.
13. Історична типологія культури.
14. Масова культура як феномен індустріальної та постіндустріальної доби.
15. Періодизації світової культури.
16. Духовна культура первісної епохи: релігійні вірування та мистецтво.
17. Культурний феномен Стародавнього Єгипту: релігійно-міфологічні уявлення
18. Періодизація та характерні риси стародавньої культури.
19. Культура Стародавньої Індії: соціальний устрій та релігійні вірування.
20. Історично-культурна самобутність Стародавнього Китаю.
21. Виникнення ісламу: вплив на культуру арабського Сходу та всесвітньо-історичне значення.
22. Героїчний та архаїчний періоди давньогрецької культури.
Міфологізм античної культури.
23. Класичний період давньогрецької культури.
24. Елліністичний період давньогрецької культури.
25. Культура періоду Римської республіки.
26. Здобутки «золотого віку» Римської імперської культури.

27. Середньовіччя як культурно-історична епоха. Категорії середньовічної культури і «картину світу» середньовічної людини.
28. Здобутки культури західноєвропейського Середньовіччя.
29. Історично-культурні феномени Південного і Північного Ренесансу.
30. Антропоцентризм Раннього італійського Відродження.
31. Титанізм італійського Високого Ренесансу.
32. Реформація та її вплив на культуру народів Європи. Наслідки Реформації.
33. Характерні риси культури нового часу.
34. Новий час як епоха мистецького плюралізму: бароко, класицизм, реалізм.
35. Головні засади культури Просвітництва.
36. Специфіка історії культури ХІХ ст.
37. Роль науки та техніки в культурі ХІХ ст.
38. Українська культура ХХ-ХХІ ст.
39. Витоки української культури. Культура дохристиянської Русі.
40. Культура Руської держави.
41. Українська культура ХІV-ХVІІІ ст. Козацька культура.
42. Українська культура ХХ ст.
43. Сучасна українська культура (кін. ХХ - поч. ХХІ ст.)
44. Релігія як форма культури в Україні.
45. Культура особистості.

11. Критерії оцінювання навчальних досягнень студентів

Навчальні досягнення студентів з дисципліни «Культурологія» оцінюються за 4-бальною шкалою оцінювання

При оцінюванні навчальних досягнень з культурології враховується:

- рівень оволодіння культурологічними термінами, поняттями; знання хронологічних меж періодів культурного розвитку людства, визначення суттєвих рис явищ і подій епох в культурному розвитку людства ;
- рівень умінь групування (класифікації) фактів за вказаною ознакою, розкриття особливостей розвитку культури, науки, освіти конкретної епохи;
- рівень оволодіння практичними вміннями й навичками роботи з джерелами української та європейської культур, надання їм якісної характеристики.

Критерії поточного оцінювання знань та вмінь студента - це система вимог у вигляді опису та кількісних вимірників рівня знань та вмінь студента, які підтверджують набуті ним компетенції.

Загальні критерії оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти

Рівень навчальних досягнень	денна	заочна	Критерії оцінювання
	бали	оцінка	
I. Початковий	1	2 «незадовільно»	Незнання значної частини навчального матеріалу дисципліни. Незнання основних фундаментальних положень
	2		Суттєві помилки у відповідях на питання
	3		Слабо орієнтується у суспільних аспектах, у виконанні самостійної та індивідуальної роботи
II. Середній	4	3 «задовільно»	Неточні або недостатньо аргументовані відповіді на поставлені питання з порушенням послідовності їх обґрунтування
	5		Орієнтується в ознаках суспільствознавчих позицій, дає коротку характеристику поняттям та термінам
	6		В цілому самостійно відтворює матеріали теми, має узагальнені знання про процеси та явища суспільного буття
III. Достатній	7	4 «добре»	Міцні знання навчального матеріалу, що міститься в основних і додаткових літературних джерелах. Вміння аргументовано відповідати на поставлені питання
	8		Вміння характеризувати конкретні ситуації, застосовуючи суспільні ідеали, принципи, давати оцінку певним суспільним явищам, мати свою позицію щодо того чи іншого явища
	9		Достатньою мірою оперує навчальним матеріалом, узагальнює окремі факти і формулює висновки, вміє навести конкретні приклади певних суспільних явищ та дати їм характеристику. Виконання тестових завдань, самостійної та індивідуальної роботи. Участь у обговоренні питань на семінарських заняттях
IV. Високий	10	5 «відмінно»	Глибокі знання навчального матеріалу, що містяться в основних і додаткових рекомендованих літературних джерелах. Вміння оперувати поняттями у певних дисциплінарних знаннях, розрізняти їх
	11		Вміння чітко, лаконічно, логічно, послідовно доповідати і відповідати на поставленні питання. Вміння характеризувати конкретні ситуації, застосовуючи суспільні ідеали, принципи, давати оцінку певним суспільним явищам, мати свою позицію щодо того чи іншого явища
	12		Активна участь в обговоренні питань на семінарських заняттях. Досконале виконання тестових завдань, індивідуальної та самостійної роботи. Глибокі, міцні знання, вільне володіння матеріалом

**Критерії оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти за усні
відповіді**

Рівень навчальних досягнень	денна	заочна	Критерії оцінювання
	бали	оцінка	
I. Початковий	1	2 «незадовільно»	Студент (студентка) називає одне-два поняття, терміни культурології
	2		Здобувач освіти має загальне уявлення про ту чи іншу епоху в контексті української культури
	3		Студент (студентка) називає культурологічну подію чи діяча культури
II. Середній	4	3 «задовільно»	Здобувач освіти репродуктивно відтворює культурологічні терміни, подані в тематичному матеріалі
	5		Студент (студентка) з допомогою викладача, відтворює основний зміст навчальної теми, визначає окремі ознаки культурологічних понять
	6		Здобувач освіти самостійно відтворює фактичний матеріал теми, установлює послідовність подій
III. Достатній	7	4 «добре»	Здобувач освіти вміє використовувати основні і додаткові культурологічні процеси
	8		Студент (студентка) володіє навчальним матеріалом і використовує знання за аналогією, аналізує описані культурологічні факти, порівнює однорідні явища культури, визначає причинно-наслідкові зв'язки між ними
	9		Здобувач освіти узагальнює окремі факти та формулює нескладні висновки, обґрунтовуючи їх конкретними фактами; дає порівняльну характеристику культурологічним явищам
IV. Високий	10	5 «відмінно»	Студент (студентка) використовує набуті знання для вирішення нової навчальної проблеми; робить аргументовані висновки, синхронізує події української та європейської культури
	11		Здобувач освіти володіє глибокими знаннями, може вільно та аргументовано висловлювати власні судження розвивати креативне мислення, узагальнювати, аналізувати, систематизувати, порівнювати, класифікувати
	12		Студент (студентка) системно володіє навчальним матеріалом; самостійно характеризує культурологічні явища, виявляє особисту позицію щодо них; уміє виокремити проблему й визначити шляхи її розв'язання; користується джерелами інформації, аналізує та узагальнює її

**Критерії оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти
за роботу із виконання презентацій**

івні навчальних досягнень	Шкала оцінювання		Критерії оцінювання навчальних досягнень студентів
	12- бал.	4- бал.	
I. Початковий	1	2 «незадовільно»	Студент (студентка) використав матеріали, що не мають безпосереднього відношення до теми.
	2		Студент (студентка) тема не розкрита, відсутні аспекти теми, є порушення логічного викладення.
	3		Студент (студентка) використані як матеріали, що мають відношення до теми, так і ті, що не мають відношення до теми, тема не розкрита.
II. Середній	4	3 «задовільно»	Студент (студентка) відтворює невелику частину навчального матеріалу теми, пояснюючи історичні терміни, подані в тексті презентації, тема розкрита частково, є наявність орфографічних та технічних помилок.
	5		Студент (студентка) робота, не відрізняється авторською індивідуальністю, процес розв'язання історичної теми неповний і неточний, використані як матеріали, що мають відношення до теми, так і ті, що не мають відношення до теми, робота списана, або скопійована з інтернету.
	6		Студент (студентка) демонструє точне розуміння завдання, але викладені аспекти теми частково, установлювати послідовність подій, стилю в оформленні не дотримано, не використані можливості комп'ютерної анімації, доповідачі допускають не грубі мовленнєві помилки під час виступу, незначно порушують регламент, частково утримують увагу аудиторії.
III. Достатній	7	4 «добре»	Студент (студентка) повно, логічно розкриває тему і головні аспекти теми презентації, наявні не грубі помилки з точки зору орфографії та стилю, нераціонально використані можливості комп'ютерної анімації, доповідачі грамотно викладають матеріал, проте не показують достатньо глибоких знань.
	8		Студент (студентка) демонструє точне розуміння завдання, грамотна робота з точки зору орфографії, але наявність невідповідності в кольоровій гамі, раціонально використані можливості комп'ютерної анімації, доповідачі допускають не грубі мовленнєві помилки під час виступу, незначно порушують регламент, частково утримують увагу аудиторії.
	9		Студент (студентка) оперує навчальним матеріалом, самостійно встановлює причинно-наслідкові зв'язки, використані матеріали, що мають відношення до теми, грамотна робота має витриманий єдиний стиль, кольорова гама, раціонально використані можливості комп'ютерної анімації, в роботі наявні авторські знахідки.
IV. Високий	10	5 «відмінно»	Студент (студентка) раціонально використав можливості комп'ютерної анімації, витримав єдиний стиль. Прослідковується повна самостійність під час виконання роботи. Під час захисту впевнено тримається перед аудиторією, володіє культурою мовлення, дотримується регламенту, утримує увагу аудиторії, рецензує відповіді студентів.
	11		Студент (студентка) володіє глибокими знаннями, може вільно та аргументовано висловлювати власні судження, доповідач демонструє ерудицію, відображає міжпредметні зв'язки, може співвідносити історичні процеси з періодом на основі наукової періодизації історії.
	12		Студент (студентка) Робота унікальна, містить велику кількість оригінальних, винахідницьких прийомів, доповідач прагне досягти високих результатів, готовий до дискусії.

12. Рекомендована література

Базова

1. Бокань В.Л., Польовий Л.П. Історія культури України: Навч. посібник. – К.: МАУП, 2011.
2. Бокань В.А. Культурологія: Навч. посібник, - К.: МАУП, 2009.
3. Кравець М.С., Семашко О.М., Піча В.М. та ін. Культурологія: Навч. посібник-Львів: «Магнолія плюс», 2003.
4. Шевнюк О.Л. Українська та зарубіжна культура: Навч. посібник-К.: Знання-Прес. 2002.
5. Греченко В.А., Чорний І.В., Кушнерук В.А., Режко В.А. Історія світової та української культури: Підручник для вищих навчальних закладів. – К.: Літера, 2011.
6. Закович М.М., Зязюн І.А., Семашко О.М. та ін. Українська та зарубіжна культура: Навч. посібник. – К.: т-во «Знання», КОО, 2012.
7. Клапчук С.М., Остафійчук В.Ф. Історія української та зарубіжної культури. – К.: Вища школа, Знання, 2009.
8. Крижанівський О.П. Історія Стародавнього Сходу: Підручник. – К: Либідь, 2011.
9. Левчук Л.Т. та ін.. Історія світової культури. – К.: Либідь, 2008.
10. Лосев І.В. Історія і теорія світової культури. – К.: Либідь, 2010.
11. Мистецтво Київської Русі / Упор. Ю.С. Асєєв. – К.: 2011.

Допоміжна

1. Полікарпов В.С. Лекції з історії світової культури. – К: Знання, 2009.
2. Попович М.В. Нарис історії культури України. – К.: «Артек», 2011.
3. Русанівський В.М., Вервес Г.Д., Гончаренко М.В. та ін.. Культура українського народу: навч. посібник. – К.: Либідь, 2009

Інформаційні ресурси

1. www.mon.gov.ua
2. www.osvita.ua
3. www.uk.wikipedia.org